

P. 1 P.

RAK. P. N
ITÄSEINÄN EDUSTAN
KAIVAUS (RÄSÄNEN)

RAKENNUS P:n ITÄSEINÄN EDUSTAN KAIVAUS 29.5. - 7.6. 1969

Kaivaus aloitettiin 29.5. ja sen tarkoituksena oli selvittää P 101:n itäseinän suhtautuminen luonnonmaahan ja toisaalta pyrkiä selvittämään mahdollisuus, että rakennus P olisi ollut pitempi länsi-itä suunnassa.

Päällimmäisenä maakerroksena oli kesällä 1968 pihalle levitetty sora-kerros. Lähtötaso seinän eteläpäässä oli +81.50, keskikohdalla +81.45 ja pohjoispäässä +81.46. Sora-kerroksen paksuus vaihteli 30-40 cm:iin. Teisena maakerroksena oli saven sekainen hiekkakerros, joka alkoi eteläpäässä taselta +81.10, keskikohdalla +81.27 ja pohjoispäässä +81.16. Kelmantena maakerroksena kaivauskehteessä oli mullansekainen hiekka, joka alkoi eteläpäässä taselta +80.80, keskikohdalla +81.17 ja pohjoispäässä +81.00. Tästä maakerroksesta löytyi lasinpalasia, tiilenkappaleita ja hiiltä. Luonnonmaa tuli vastaan eteläpäässä tasella +79.85, keskikohdalla +80.84 ja pohjoispäässä +80.15.¹ Luonnonmaa ei ulottunut kuitenkaan rakennus P:n itäseinään asti, vaan väliin jäi n. 30-40 cm:n paksuinen ns. "reutamuuri". Luonnonmaa oli kuivaa kevyä hiedansekaista kerrallista savea. Reutamuurissa oli pieniä irtokiviä ja runsaasti laastikekkareita. Reutamuuri osaksi irtosi itsestään ja osaksi irrotettiin varsinaisesta muurista, johon reutamuuri ei ollut liitteessä. Reutamuuria ei ollut aivan seinän pohjoispäässä, n. 100 cm:n matkalla.

---

1 kts. tark. luonnonmaanraja leikkauksesta, liite 1. Kts. myös mullansekaisen hiekan ja luonnonmaanraja valekuvasta, liite 2, kuva n:o 1.
Maaleikkaus, kts. liite 4

Kaivausalueen keskikiehdalla eli luonnenmaan seassa suuri kiviladella. Kivet olivat isoja luonnenkiviä. Muutamat kivistä ulettuivat reuta-
muuriin, mutta yksikään ei ollut liitteessä varsinaiseen muuriin. Kivi-
röykkiössä korkeimmalla oleva kivi oli tasella +80.67. Tämä kivi oli
myös suurin, mitoiltaan 80x90x30.¹

Itäseinään pohjoispäästä löytyi lyhyt muurinalähtö, joka oli liitteessä
rakennus P:n itäseinään. Muurinalähdön yläpinta oli tasella +81.50 ja
alapinta tasella +80.27. Muurinalähtö ulkemi P:n itäseinästä itään
n. 20-26cm. Alaosassa muurinalähtö oli säilynyt parhaiten, n. tasella
+80.50 eli muurinalähdön leveys 90cm.²

Luonnenmaan seassa ollut kivistä purettiin ja kaivettiin muurin
alapintaan saakka. Muurin alapinta oli eteläpäässä tasella +79.50, kes-
kikiehdalla +79.28 - +79.40 ja pohjoispäässä +80.25 - +80.27.³ Kaivauk-
sessa ei löytynyt P:n itäseinälle anturaa muurin alaosassa, joten n. ta-
sella +81.50 - +81.90 kulkeva muurin olka on anturan yläpinta. Anturan
yläosa alkoi siis suurimpiirtein pihataseesta ja esittäin pihataseen ylä-
puolelta, niin että se oli näkyvissä seinän pohjoispäässä ennen kaivausten
alkua. Seinän eteläpäässä n. 80cm:n matkalla ei anturaa kuitenkaan ollut
lainkaan.⁴

Muurin pohja oli luonnenmaan päällä. Alin kivikerta oli muurattu erittäin
koikkaista kivistä, mm. 80x20, 50x50, 65x20. Muuraus oli kauttaaltaan
epätasaista ja esitti, että sitä ei ollut tarkeitettu jäämään näkyviin.⁵

---

1 kts. tark. peikkauksesta, liite 1, pohjasta, liite 3 sekä valokuvista
n:et 2,3 ja 4, liite 2.

2 kts. pohjasta, liite 3 sekä valokuvat n:et 5 ja 6 sekä Welinin ottamat
kuvat sign.

3 kts. tark. piir., liite 1

4 kts. pohja, liite 3 sekä Welinin ottamat valokuvat, sign.

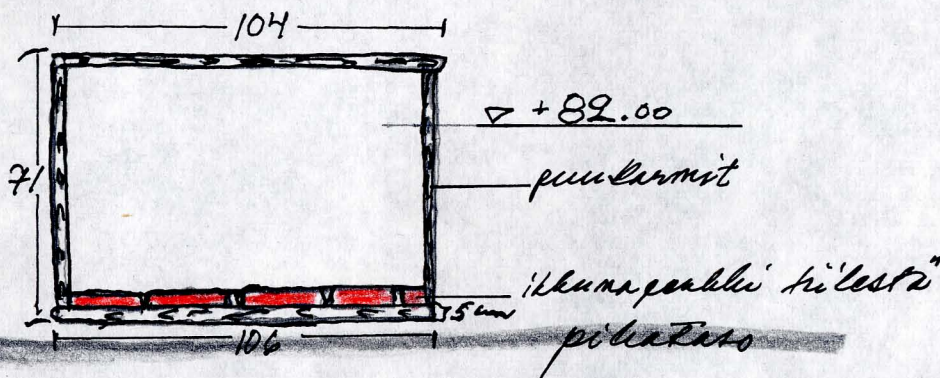
5 kts. limityspiirustus, sign. 23.6/13

Reutamuurin irtenaiset laastikekkareet olivat väriltään harmaanruskeh-
tavaa kalkkilaastia. Laasti oli malke haurasta ja hiernerakeista. Laastin
seassa oli runsaasti sepeliä, keoltaan mm. 45x21x0,7 mm. Laastin seassa
oli myös jonkun verran hiiltä. Kekeenpane: kalkki, hieta, hiili, sepeli.
Varsinaisen P:n itäseinän muurauksessa oli käytetty muuten samanlaista
laastia kuin reutamuurissa, paitsi että siinä ei ollut niin paljon ja
niin isoa sepeliä. Molemmat laastinäytteet ovat taselta +80.00.¹

Kaivauksen yhteydessä purettiin entiseen lämpökeskukseen (P201) mennyt
halkeluukku. Luukku oli rakennettu betonilaatan päälle. Betonilaatan
pituus etelä-pohjoinen suunnassa oli 135cm, korkeus 40cm. Laatan ylä-
pinta oli tasella +81.80 ja alapinta tasella +81.40. Betonilaattaa pi-
urettiin. Luukkusysteemi purettiin. Halkeluukku oli rakennettu v. 1938/39.
Kun luukku purettiin tuli sen takaa esille vanhan ikkuna-aukon pielet.²

Rekonstruktiopiirros P 101:n itään avautuvasta ikkunasta:

Etukuva, kts. lähteen. Mk. 1/20.³

1 kts. laastinäytteet

2 kts. valokuvat liite 2, kuvat n:o 7, 8 ja 9 kts. myös limityspiirustus
sign. 23.6/13.

3 Vrt. venäl. pohjaan ja fasaadiin vuodelta 1798, sign. 23.1/20
kts. myös valokuva n:o 10, liite 2.

Kaivaus lepetettiin 7.6. Kaivaus osoitti, että P 101 ei ole voinut jatkaa pidemmälle itään, mutta sen sijaan P 201 on voinut olla pitempi, joskaan siitä ei löytynyt muita merkkejä kuin itäseinän pohjoispäässä oleva muurinalähtö.

Näkökohtia, jotka osoittavat, että rakennus P:stä itään päin on ollut jokinlainen rakennus: *tai aistuu*

- 1) Kaivauksessa esiintunut muurinalähtö P:n itäseinän pohjoispäässä.
- 2) P:n itäseinän sekä etelä- että pohjoispäässä olevat n. 100cm:n leveyt murtepinnat, jotka ulottuvat n. taselle +87.00 eteläpäässä ja n. taselle +85.50 pohjoispäässä.
- 3) P:n itäseinässä pohjois-etelä suunnassa kulkeva hirrenpainanne. Hirrenpainanteen yläosa kulkee tasella +82.80-82.90 ja alaosalla tasella +82.50. Hirrenpainanteen yläpuolella on n. 25cm korkea ulkenema muurissa. Tämän muurinulkeneman yläpinta on tasella n. +83.20 ja alapinta tasella n. +82.90¹⁾.

Näiden tietojen perusteella ei vielä pystytä rekonstruoimaan tätä oletettua lisärakennusta, mutta voidaan sanoa, että se on ollut olemassa. Sen rakenteellisista seikoista voidaan vain sanoa, että se on ollut yksikerroksinen kivistä muurattu rakennus. Se liittyy siihen vaiheeseen, jolloin rakennus P oli kaksikerroksinen (P 101 ja P 201), satulakatella varustettu rakennus. Tällöin P:n pohjois- ja eteläseinän yläosat olivat tasella n. +85.90 ja katon harja n. tasella +87.25. Tämä oletettu lisärakennus on ilmeisesti ollut yhtä leveä ja korkea kuin P 201. Asiakirjojen lähempi tarkastelu tuonee tälle kysymykselle lisävalaisua.

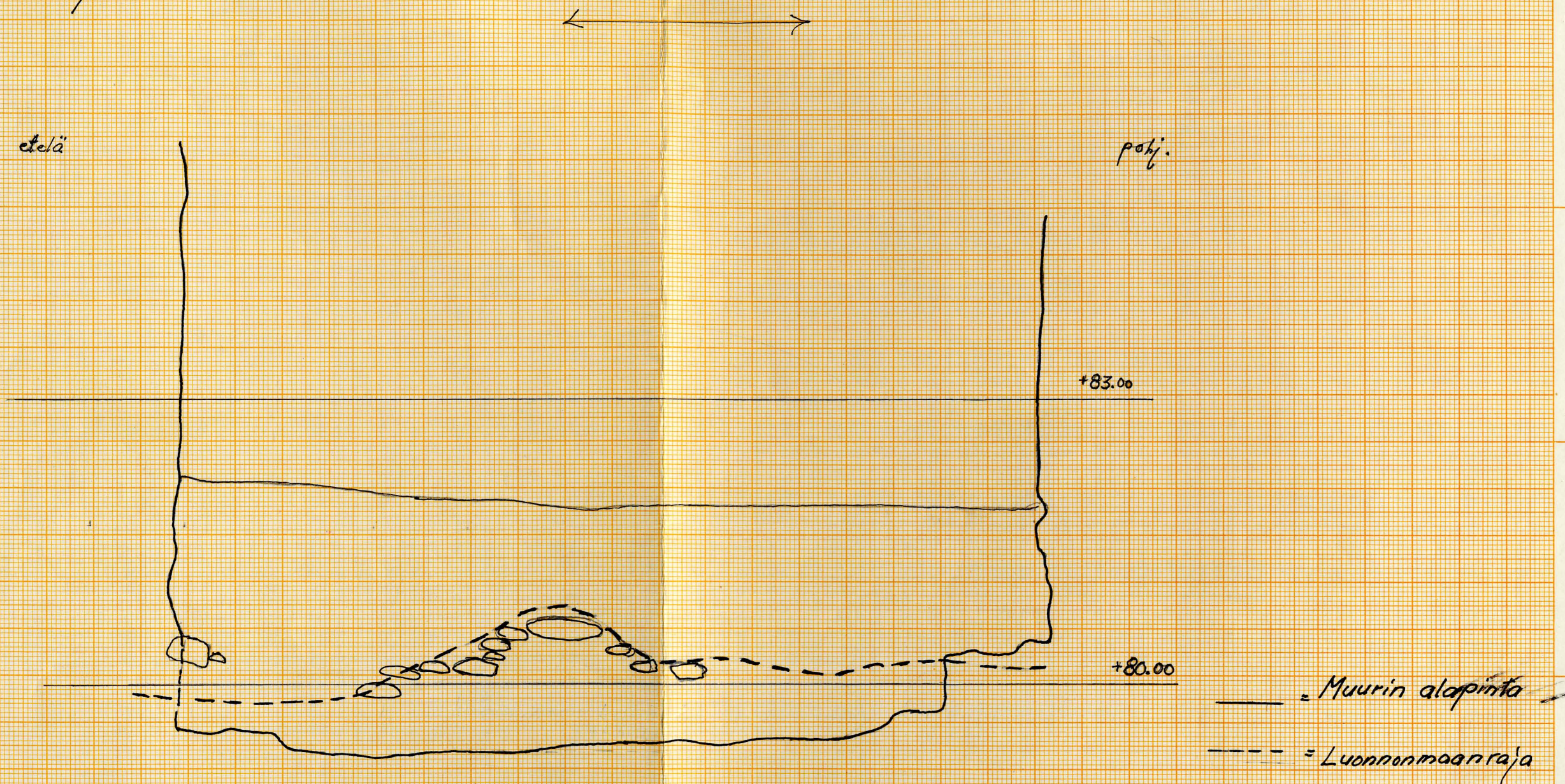
---

1 Kts. valokuvat n:et 11, 12 ja 13, liite 2.

Kts. lönken. RAKENNUS P

MK 1/50

LIITE 1

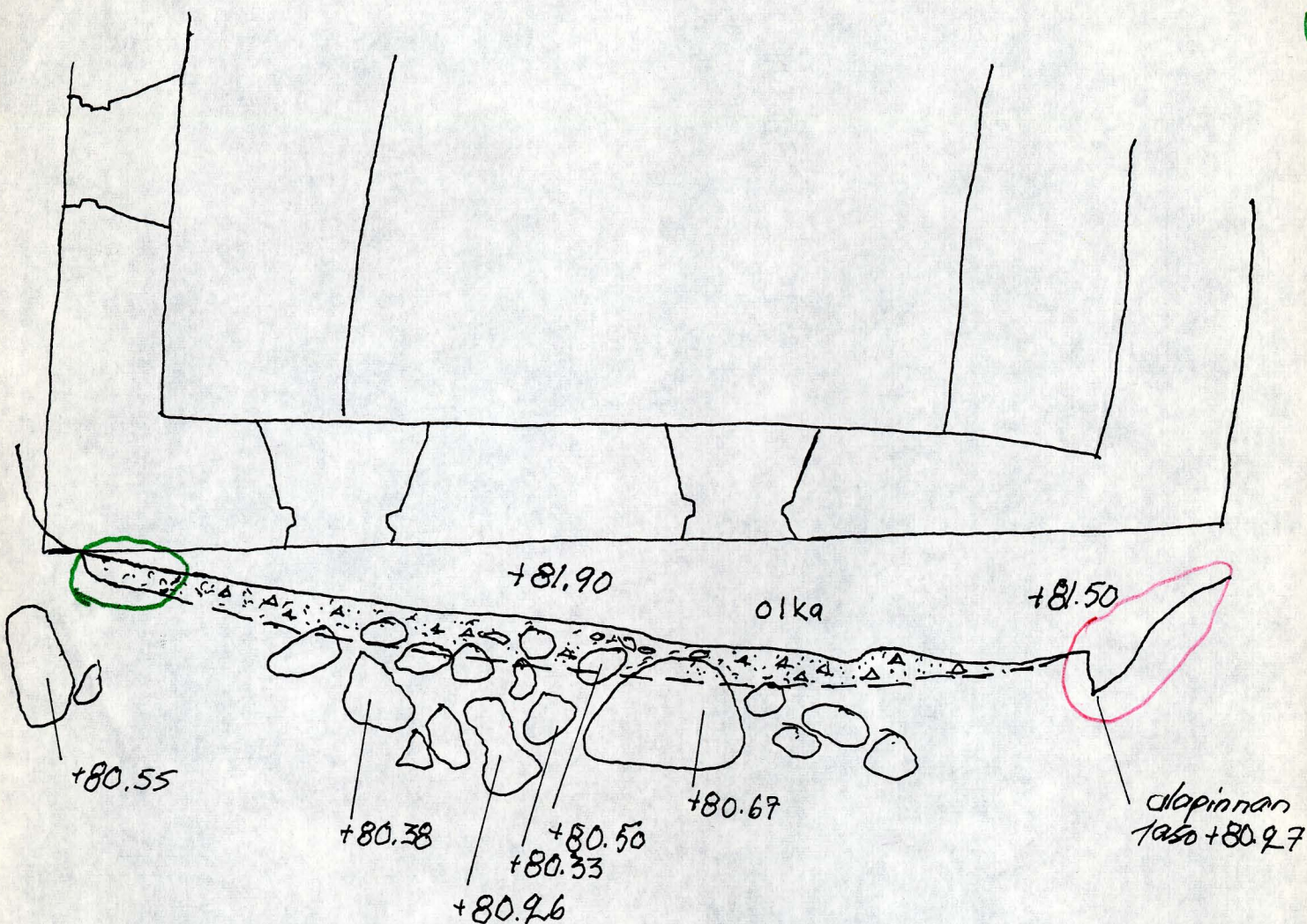

Luonnonmaa: Kuiva ja kova hiedansekainen kerrallinen savi

Luonnonmaa alkoi n. 30-40 cm:n päästä muurista. Välistä oli ns "rouhamuuria."

Pohja rakennus P:n itäpäästä sekä itäseinän edustalla suoritetusta tutkimuskaivauksesta. Mk 1/50.

LIITE 3

Itäseinää ei oltu muurattu suoraan luonnonmaata vasten, vaan välissä oli 30-40 cm:n paksuinen reutamuuri, joka on piirreksessä pilkuttettu. Piirreksessä vihreällä rengastettua kohtaa luultiin kaivausvaiheen aikana, että se on seinän pohjoispäässä olevan muurinlähdöntapainen, mutta se karisi vähitellen itse ja poistettiin kekenaan ja se esottautui reutamuuriksi.¹ Se ei ollut liitteessä varsinaiseen muuriin. Piirreksessä punaisella rengastettu kohta esottautui muurinlähdeksi. Se oli liitteessä varsinaiseen muuriin.

¹ Kts. valokuvat n:öt 14, 15 ja 16, liite 2.

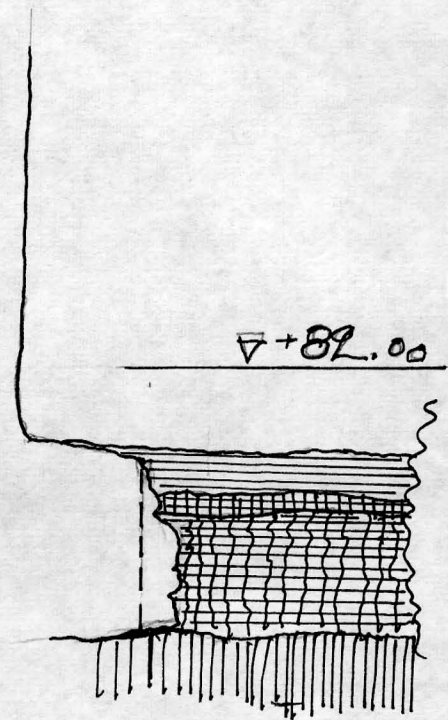
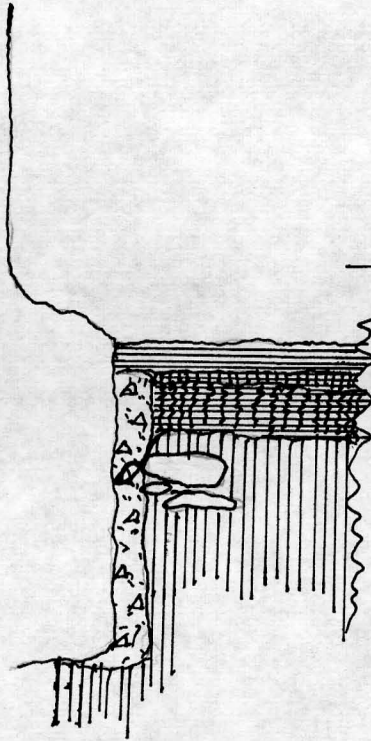
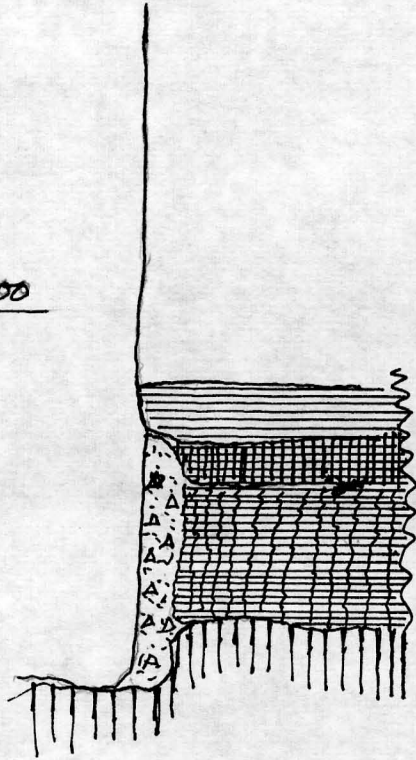
A

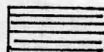
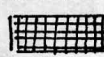

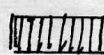
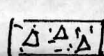
B

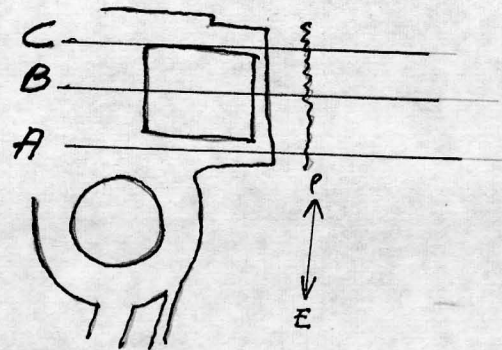
C

$\nabla + 82.00$

$\nabla + 82.00$

- SORA
- SAVISEKAINEN HIEKKÄ
- MULLANSEKAINEN HIEKKÄ
- SAVI, LUONKUNNAMA
- ROUTAMURRI

Maaliteikkaus, kts. peh-
jaiseen. Mk 1/50

VALOKUVAT RAKENNUS P:N ITÄSEINÄN EDUSTAN KAIVAUKSESTA:

- n:o 1 Kts. etelään. Rak. P:n itäseinän ulkopuolella oleva kaivaus. Kuvassa vasemmalla maaleikkaus, josta näkyy mullansekaisen hiekan ja luonnonmaan(savi) raja.
- n:o 2 Kts. etelään.
- n:o 3 Kts. etelään. Esillä kivistä kiviröykkiö, jonka korkein kohta on kuvan vasemmalla alareunassa oleva luonnonkivi, yläpinta tasolla +80.67.
- n:o 4 Kts. etelään. Kuvassa näkyy luonnonmaan(savi) ja ns. routamuurin raja. Routamuuria noin 30-40cm. Se sisälsi sepeliä, kivenkoksareita ja irtonaisia laastipaloja.
- n:o 5 Kts. länteen. Kuvassa itäseinän pohjoispäässä esiin tullut muurinlähtö, jonka yläpinta tasolla +81.50 ja alapinta +80.27.
- n:o 6 Kts. etelään.
- n:o 7 Kts. kaakkoon. Entisen lämpökeskuksen(P101) halkoluukku rakennus P:n itäseinällä ennen purkamista. Luukun alla olevan betonilaatan yläpinta tasolla +81.80 ja alapinta +81.40.
- n:o 8 Kts. länteen. Rautapellistä tehty luukku poistettu.
- n:o 9 Kts. länteen.
- n:o 10 Kts. länteen. Esillä entisen ikkunan tiilipohja ja -pielet.
- n:o 11 Kts. länteen. Rakennus P:n itäseinä.
- n:o 12 Kts. länteen. Rakennus P:n itäseinä.
- n:o 13 Kts. länteen. Rakennus P:n itäseinän eteläpää
- n:o 14 Kts. länteen. Kuvassa itäseinän eteläpäässä olevat kivet, jotka vaikuttivat ensin muurinlähdöltä, mutta osottautuivat routamuuriksi.
- n:o 15 Kts. pohjoiseen. Itä- ja eteläseinän kulma.
- n:o 16 Kts. pohjoiseen. Itäseinän eteläpää. Routamuuuri osaksi irtosi itsestään ja osaksi poistettiin.

1

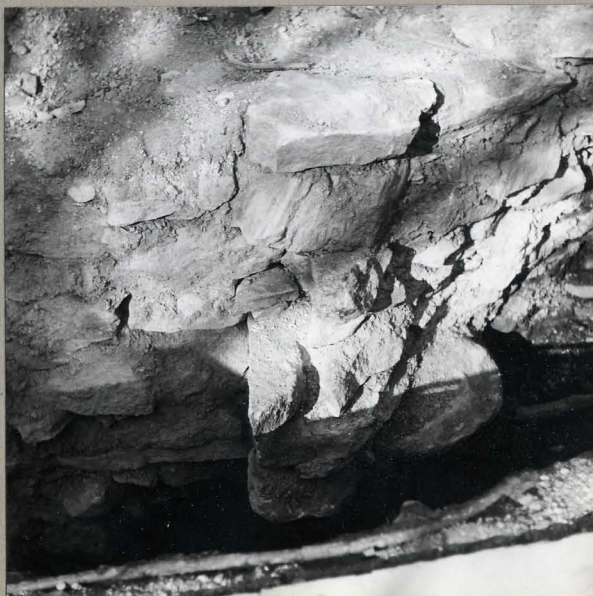
2

3

4

5

6

7

8

9

10

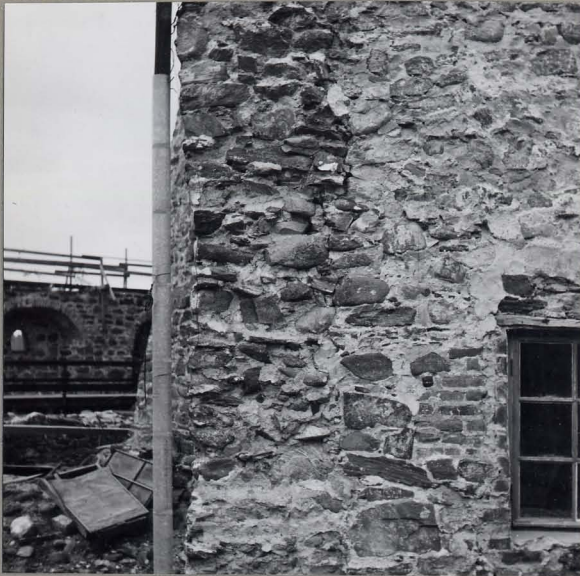

11

12

RAK.P, ITÄSEINÄN EDUSTA

13

14

15

16

P 101

Asiakirjatietoa vuosilta

Rakennus P Juhana III:n tai Niilo Kijlin ajalta, 1580 tai 1604-08, mutta kellari P 101 vanhempi. (Komerot samaa tekoa kuin komerot Kellotornin toisessa kerroksessa") Opuscula Aspeliana II s. 193.

" Myllyhuoneen alla holvattu kellari, jossa ovi ja "gångjern utan lås". V. 1669 kellariin kattoon Mässlöfin salin alla 30 lautaa.

Anteckningar till...1670 inventaario(s. 24)

"26v. till en kammar som byggdes på slottet bredvid ny salen".

Anteckningar till...1599 tilit s.17.